

مشکلات شیخ فضل الله با مشروطه وارداتی

۱۳ مهر ۱۴۰۴ ساعت ۹:۲۲

انتقادات شیخ فضل الله نوری به انقلاب مشروطه، تنها محدود به مخالفت‌های فقهی و تئوریک با مفاهیمی چون آزادی و مساوات اروپایی نبود که با اسلام در تضاد می‌دید. وی با نگاهی عمیق به ساختار سیاسی-اجتماعی ایران آن روز، پارلمانتاریسم غربی را به مثابه یک «نظام وارداتی» زیان‌بار می‌دانست. شیخ و یارانش معتقد بودند که استقرار این نسخه اروپایی، حتی در صورت اجرای دقیق، با «مزاج و طبع خاص جامعه ایرانی» ناسازگار است و نتیجه‌ای جز فروپاشی قدرت مرکزی، بسط آشوب و در نهایت، هموار ساختن مسیر برای «سلطه بیگانه تیزچنگ» نخواهد داشت. به باور او، همزیستی مفاهیم اروپایی با سه خصیصه ایرانی آن دوره — یعنی «وجود مذاهب مختلف، ضعف ارتش مرکزی و کثرت ایلات و عشایر» — این سیستم را به «منشأ هرج و مرج فوق الطاقه» تبدیل می‌کرد.

شیخ فضل الله ایرادات بسیار مهمی به مشروطه وارداتی روشن‌فکران به ایران گرفت. از ناهمخوانی مفهوم آزادی و عدم انطباق آن با اسلام تا مشکلی که در مفهوم مساوات و عدم تطابق آن با دیدگاه‌های اسلام وجود داشت، همه و همه نشان می‌داد که این نظام سیاسی اروپایی با فرهنگ سنتی جامعه ایرانی همخوانی ندارد. اما مشکلات او با مشروطیت فراتر از این حرف‌ها و دیدگاه‌های اسلامی بود:

«شیخ فضل الله و همفکرانش گذشته از اشکالات شرعی و "تئوریک" فوق ایرادات سیاسی - اجتماعی نیز به این نظام وارداتی و نوپدید داشتند. به اعتقاد آنان نسخه ی پارلمانتاریسم مطلقه ی غربی (اگر درست و دقیق هم اجرا می شد) باز با مزاج و طبع خاص جامعه ی (آن روز) ایران مساعد نبود و استقرار آن در این کشور حاصلی جز بسط دامنه ی آشوب فروپاشی قدرت مرکزی و نهایتاً هموار شدن راه سلطه ی بیگانه (بیگانه ی تیزچنگ و گوش به زنگ) نداشت. شیخ استقرار نظامی پارلمانتاریسم غربی و رواج آزادیهای بی حد و حصر اروپایی را در کشورمان (گذشته از مغایرت آنها با موازین اسلامی) به دلیل وجود سه خصوصیت در ایران آن روزگار حتی از حیث سیاسی و مادی زیانبخش دیده و "منشأ هرج و مرج فوق الطاقه" می‌شمرد : وجود مذاهب مختلف ضعف ارتش مرکزی و کثرت ایلات و عشایر.»

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۵۰۲۰۳/شیخ-مشکلات-۵۰۲۰۳>